

СТ А Н О В И Щ Е

От: доц. д-р Светлозар Кирилов Иванов
Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен **„доктор“** по *научна специалност* в УНСС.

Автор на дисертационния труд: Калоян Леонидов Янков
Тема на дисертационния труд: *„Граждански избор в условия на обществена трансформация“*

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед № 1336/18.05.2022 на Ректора на УНСС и Заповед № 2513/04.10.2022 на Зам.-Ректора на УНСС.

1. Информация за дисертанта

Дисертантът се е обучавал по докторска програма към *катедра „Икономическа социология“* на УНСС по *научна специалност 3.1. Социология, антропология и науки за културата, научна специалност „Социология“* съгласно Заповед на Зам.-ректора по НИД на УНСС №...../..... Обучението е осъществено в *редовна* форма.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Структура, обем. Кратка оценка за: актуалност на темата; цел; задачи; обект; предмет; основна теза; използвана научна литература.

Дисертацията се състои от увод, три глави и заключение с общ обем от 212 страници.

Изходна постановка на дисертацията е, че българското общество може да бъде характеризирано като „аномично, силно фрагментирано, разслоено, със задълбочаващи се неравенства, противоречия и

поляризация“ (Автореферат, с. 5) и това води до усещане за несигурност в неговите граждани и дори страх и тревожност.

Основният изследователски въпрос е дефиниран така: „дали гражданите със своя граждански избор насочват процеса на обществена трансформация, или макропроцесът влияе и определя параметрите на гражданския избор на мезо- и микрониво?“ (Дисертация, с. 9). Това поставя фундаменталния социологически проблем за сложната връзка между структура и действие – дали социалната структура предопределя поведението на индивидите или дейността на индивидите, повлияна от техните ценности и избори, може да променя социалната реалност.

Изследователската теза е ясно заявена: „...тук се защитава виждането за гражданския избор на младите като форма на обществено взаимоотношение, което първо е повлияно от макро средата, и второ – самото то е илюстрация на състоянието на общността и гражданското общество като цяло. Трансформациите на макросредата въздействат върху изграждането и функционирането на моделите за реализиране на гражданския избор на младия човек“. (Дисертация, с. 9). Източниците, 168 на брой, са достатъчно и напълно съответстват на поставените цели в изследването.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Акцентираща се върху: постигнатите основни научни и/или научно-приложни резултати; използваната методология; изпълнението на поставените цел и задачи.

Дисертантът обстойно анализира гражданския избор на младите хора в България в различните му измерения. Разсъжденията до голяма степен се опират на един от уважаваните подходи в социологията – структурния функционализъм. Гражданският избор е разбит на отделни важни аспекти – образование, професия/работа, семейство, местоживеене, потребление, културно потребление, стил на живот, политически избор, медии, които след това са анализирани въз основа на свързаните с отделните аспекти емпирични индикатори. Дисертантът демонстрира добро умение за разгръщане на система от понятийни и емпирични индикатори.

Интересни са резултатите, че най-много, над половината от анкетираните млади хора, предпочитат да посещават природни забележителности и около една трета ходят на исторически места или на кино. На другия полюс, с относително малък интерес, са някои

традиционни изкуства и културни места, които по-трудно привличат младите хора – опера, балет, изложби и музеи (под 10%).

Интригуващи са данните от анкетата доколко младите се интересуват от политика, степента на нейното влияние върху обществото и кои са факторите за техния избор кого ще подкрепят по време на избори. Тези данни умело са съпоставени с резултатите от електоралните изследвания и статистическите сведения относно изборните резултати.

Емпиричните методи – онлайн анкета по метода на отзовалите се и вторичен анализ на представителни социологически проучвания, – са напълно приемливи, добре комбинирани и съвсем обосновано подкрепят теоретичните разсъждения.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

- *Кратка оценка за приносите, посочени от дисертанта*
- *Акцентира се върху основните научни и/или научно-приложни приноси в дисертационния труд.*

Приносите, свързани с дефиниране на понятието „граждански избор“ и очертаване на моделите на граждански избор на младите хора, между 18 и 30 г., могат да бъдат приети. Дисертационният труд логично и обосновано проследява връзката между социалния контекст, често тълкуван като свързан със страх, тревожност и несигурност, и гражданския избор на младите. Положителен момент е и провеждането на собствено емпирично проучване чрез онлайн анкета по метода на отзовалите се. Дисертантът коректно посочва ограниченията поради непредставителността на анкетата, но все пак броят на респондентите е значителен, над 300, резултатите са анализирани подходящо и изводите са съчетани много добре с вторичния анализ на представителни електорални изследвания.

Като черта на дисертацията с приносни моменти бих отбелязал и стремежа за представянето на гражданския избор на младите в България и на трите нива на социологически анализ (макро, мезо и микро), всяко ниво с конкретни индикатори и проследяване на взаимовръзката между тях.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Публикацията „Характеристики на новия млад човек по Ерих Фром“ разглежда младите хора в България през призмата на схващанията за „притежание“ и „битие“ на Ерих Фром. Текстът съдържа значими и интересни разсъждения въз основа на вторичен анализ на статистически и

социологически данни за намаляването и застаряването на населението в България – тенденции относно четенето на книги и вестници, образование, сключване на брак, разводи, раждане на деца, отношението към приемането на еврото и др. В общи линии размислите са с добро ниво на аналитичност, характерно за приемливо докторантско равнище.

Останалите две публикации на дисертанта също съдържат значими идеи, разгърнати в дисертационния труд.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е ясен, логичен, добре структуриран и предава в синтезиран вид съдържанието и основните идеи в дисертацията.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Бих задал два въпроса:

1. Чест акцент в дисертацията е, че младите хора в България извършват своите избори в ситуация на несигурност, страх и тревожност, характерни за времето, което живеят, първите две десетилетия на ХХІ в. Затова и на много места авторът смята, че текстът му влиза в руслото на социологията на страха.

Но не е ли това усещане за уникалност на времето илюзорно – че има бързи промени и нови неща (технологии, институции, идеи), които не ги е имало преди и това прави обществото аномично, объркано, тревожно? Всъщност и за други периоди може да се каже това, дори и когато не е имало интернет, цифровизация, социални мрежи, фалшиви новини, дезинформация. Например за годините непосредствено след 1989 г. с грандиозните промени в политиката, икономиката, гражданското общество. Или пък годините на Втората световна война и последващите опити за изграждане на социализъм в България и другаде в Източна Европа. Дали и тези периоди също не могат да се характеризират като време на несигурност, тревожност и страх и без да е имало тогава теоретици като Улрих Бек, които да разработват такива теми. Всъщност Ерих Фром, автор на който дисертантът се позовава, озаглавява известната си книга „Бягството от свободата“, което е последица от страха от свободата да се вземат решения, но книгата е публикувана през 1941 г. и очевидно няма предвид процесите през първите две десетилетия на ХХІ в.

2. Дисертантът пише, че „социална среда“ и „социален контекст“ са едно и също (с. 29), но предпочита да използва второто понятие. Тъй като в социалните науки „социална среда“ е утвърдено понятие и се използва

по-често, то не е ли по-добре то да се предпочита пред „социален контекст“?

8. Заключение

Ясно изразено становище – за или против присъждането на ОНС „доктор“.

Въз основа на представената дисертация и публикации може да се заключи, че Калоян Янков отговаря на необходимите изисквания за присъждането на ОНС „доктор“. Представеният дисертационен труд е ясен, логичен, с добро ниво на аналитичност и хубав баланс на теоретични разсъждения и емпирични данни.

6.11.2022 г. / София
.....

Svetlozar Kirilov Digitally signed by Svetlozar Kirilov
Date: 2022.11.06 21:54:10 +02'00'

Подпис:

Забележка: Препоръчителен обем за становище относно дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“: 3 стандартни страници.